

שוויון בנזק

מעשה בשלושה זוגות, שישבו באחד הערבים בבית ליד אח דולקת. לפתע התפרצה הלהבה ואיימה לשרוף את סביבותיה. כה רף עיז השליכה אחת הגבירות את מעילה החדש, פאר תוצרת בית אופנה ידוע, על הלהבה, וכיבתה אותה. אך המעיל, אבוי, נשרף, וכעת נועק בעלה ודורש בשם עקרון השוויון לשרוף את מעיליהן של שתי הגבירות האחרות.

נשמע מגוחך? אם כן, הבה נדון בשירות האזרחי. ברור שכרגע לא ניתן לגייס בכפייה לשירות חובה בצה"ל אוכלוסיות שלמות, הכוללות חרדים שתורתם אומנותם, ערבים ונשים רתיות וחרדיות. היש טעם לכפות עליהם במקום זאת שירות אזרחי? התשובה היא שאין שום היגיון בכך, שכן מחירו או נזקו של השירות האזרחי גבוה בהרבה מתועלתו, ומצבם של חיילי שירות חובה לא ישתפר כמלוא הנימה. היתרון האחר, המפוקפק בעיניי, נעוץ בתחושה של שוויון במחיר או בנזק. אם חייל בשירות חובה "משלם" בשלוש שנות שירות, הבה נגבה מחיר גם מכל היתר. ואולם ברור שמחירו של שירות אזרחי כפוי חורג ממה שיכול להיחשב סביר. אין קושי למצוא עבודות מועילות בתחום האזרחי, דוגמת ניקיון בבתי חולים או סיוע לנזקקים, ואם יש מתנדבים לעבודות אלה מה טוב, אבל לא מתקבל על הדעת שהמדינה תשתמש בכוח הכפייה שלה על מנת לגייס אלפי עובדים למשימות אלה. ברור גם שגיוס כזה ישבש לחלוטין את שוק העבודה. כיוון שהמגויסים יהיו כוח עבודה לא מיומן, יפגע הגיוס בעיקר בעובדים בדרגות הנמוכות. מה יהיה אז, למשל, מצבם של עובדי הניקיון בבתי החולים וכיצד ישפיע הדבר על שכרם, אם יעמדו לרשות המנהלים עובדי חינוך?

אין קושי למצוא עבודות מועילות בתחום האזרחי, דוגמת סיוע לנזקקים, אבל לא ייתכן שהמדינה תשתמש בכוח הכפייה שלה כדי לגייס אלפי עובדים למשימות כאלה

לכך נוסף הנזק הכלכלי למשק, המצטרף לנזק האישי. נניח שבחורה דתית, שהגיעה לגיל 18, מבקשת ללמוד הנרסת מחשבים. גיוסה לשירות אזרחי יחייב דחיית לימודיה בשנתיים שבהן תבצע, למשל, עבודות ניקיון בבית חולים. אם היא מבקשת להתנדב לכך, אין סיבה שלא להיעתר לבקשתה, אך אם היא אינה חפצה להתנדב, משמעות הכפייה היא שבצר ההפסד האישי שלה יפסיד גם המשק שתי שנות עבודה של מהנדרסת מחשבים.

מרובר באלפי אנשים, חלקם בעלי יכולות לעסוק ברמה גבוהה בעבודות מועילות למשק, שיידרשו לעסוק בעבודה שתועלתה שולית. כלומר, במקום להגדיל את כוח העבודה היצרני יגרום השירות האזרחי העצם לצמצומו.

אם לא די בכך, יהיה צורך להקים מנגנון ביורוקרטי יקר, שיתעל את אלפי המגויסים לשירות האזרחי. ומה יקרה אם אחרים מהם לא יגיעו לעבודה או יבצעו את תפקידם ברשלנות? האם ייחשבו לעבריינים, והאם יקומו בתי משפט לשיפוטם?

מובן גם שיהיה צורך לדאוג למונם של מגויסי השירות האזרחי ואף לשלם להם, סכומים צנועים אומנם, אך הסכום הכולל לא יהיה מבוטל. זאת בצד הסכנה שהשירות האזרחי ייהפך בהדרגה לאפיק לגיטימי להשתמטות מגיוס לצה"ל ולבחירה בשירות קל, שיעניק לבוגריו יתרונות השקולים לאלה של שירות צבאי קשה.

הפתרון מחייב נקיטת גישה שונה. יש לקצר את שירות החובה הצבאי, ולשלם שכר ראוי למשרתים בו. למטרה זו יש משו הכספים המתוכננים להפעלת השירות האזרחי. במקביל יש לצמצם בהדרגה את התמיכות המוענקות לתלמידי ישיבות שלא שירתו בצה"ל. הכספים שייחסכו בדרך זו יישמשו גם הם לתשלום לחיילי שירות חובה.

ניתן להעריך שצירוף הגורמים האלה יתרום לחיזוק הרצון לשרת בצה"ל גם בקרב אוכלוסיות שכרגע בוחרות להימנע מכך. מקור כספי נוסף יהווה הגידול בתוצר במשק (והגידול בתשלומי המס עקב כך), שינבע מקיצור שירות החובה. ■